

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Кафедра юридичної психології

ЗАТВЕРДЖУЮ
Перший проректор НАВС
полковник поліції
Станіслав ГУСАРЄВ
2021

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПСИХОЛОГІЯ ЗАЛЕЖНОСТІ

для підготовки фахівців за ступенем вищої освіти бакалавр
за спеціальністю 053 «Психологія»
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Статус дисципліни – вибіркова
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)
Ступінь вищої освіти – магістр
Галузь знань – соціальні та поведінкові науки (05)
Спеціальність – психологія (053)
Освітня програма – психологія
Форми здобуття вищої освіти – заочна
Мова навчання – українська
Форма підсумкового контролю – залік

Київ – 2021

Робоча програма з навчальної дисципліни «Психологія залежності» складена для здобувачів вищої освіти відповідно до програми підготовки фахівців за спеціальністю (053) «Психологія» ступеня вищої освіти магістра, за заочною формою навчання.

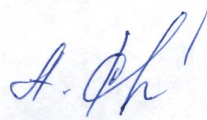
Розробник:

Власенко Софія – старший викладач кафедри юридичної психології, кандидат психологічних наук

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри юридичної психології
Протокол від 25.02.2021 року № 11

Завідувач кафедри

юридичної психології

Олена Кудерміна

Схвалено науково-методичною радою НАВС

Протокол від 22.03.2021 року № 8

Голова науково-методичної ради

Станіслав ГУСАРЕВ

Результати перегляду робочої програми навчальної дисципліни

Робоча програма переглянута на 202 /202 н.р. без змін; зі змінами . (Додаток _).

протокол засідання кафедри від
____.____ 202_ № ____

протокол науково-методичної ради від
____.____.202_ № ____

Завідувач кафедри

Голова НМР

Олена КУДЕРМІНА

Станіслав ГУСАРЕВ

Робоча програма переглянута на 202 /202 н.р. без змін; зі змінами (Додаток _).

протокол засідання кафедри від
____.____ 202_ № ____

протокол науково-методичної ради від
____.____.202_ № ____

Завідувач кафедри

Голова НМР

Олена КУДЕРМІНА

Станіслав ГУСАРЕВ

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО НАВЧАЛЬНУ ДИСЦИПЛІНУ

Предметом вивчення навчальної дисципліни є основні закономірності розвитку залежностей та основні механізми корекції та профілактики адиктивної поведінки особистості.

Міждисциплінарні зв'язки: «Психологія життєвої кризи», «Професійна деформація», «Методи психотерапевтичної роботи», «Актуальні психологічні проблеми профілактичної діяльності».

Програма навчальної дисципліни складається з таких тем:

1. Феномен залежності у психології.
2. Хімічні та поведінкові види залежності.
3. Психологічна діагностика, корекція та соціально-психологічна профілактика адиктивних розладів.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Психологія залежності» є формування у здобувачів системи знань щодо основних положень та методів психології залежності; вивчення методологічних основ, теоретичних та прикладних проблем залежної поведінки; ознайомлення із основними прийомами діагностичної, корекційної та профілактичної роботи із особами, які мають залежну поведінку.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Психологія залежності» є:

- формування у здобувачів цілісного уявлення щодо психології залежності як самостійної проблематики психології;
- ознайомлення із основними видами адиктивної поведінки та методами їх психологічної діагностики;
- розроблення основних шляхів корекції адиктивної поведінки особистості;
- опанування навичками консультативної роботи із клієнтами, які мають залежну поведінку;
- засвоєння основних форм та методів соціально-психологічної профілактики адиктивної поведінки;
- вироблення навичок застосування знань з навчальної дисципліни в процесі практичної діяльності.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

- основні поняття та категорії навчальної дисципліни;
- загальну характеристику залежної поведінки та закономірності її розвитку;
- хімічні та поведінкові адикції, їх ознаки та причини виникнення;
- методи психологічної діагностики залежності;
- особливості психокорекційної та психопрофілактичної роботи із клієнтами, які мають залежну поведінку.

вміти:

- диференціювати різні форми адиктивних розладів;

- володіти навичками психодіагностики;
- проводити корекційну роботу, спрямовану на нормалізацію психічного стану особистості;
- володіти навичками профілактичної роботи;
- застосовувати теоретичні знання в процесі практичної діяльності.
- 1.4. Програмні компетентності відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів вищої освіти:
 - *Інтегральна компетентність*
 - Здатність вирішувати складні завдання та проблеми у процесі навчання та професійної діяльності у галузі психології, що передбачає проведення дослідження та (або) здійснення інновацій та характеризується комплексністю та невизначеністю умов та вимог.
 - *Загальні компетентності*
 - ЗК4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
 - *Фахові компетентності*
 - ФК4. Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік.
 - *Додаткові фахові компетентності, визначені за освітньою програмою:*
 - ФК11. Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методи психологічної допомоги особам (групам осіб) у складних життєвих ситуаціях.
 - *Програмні результати навчання*
 - ПРН4. Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.
 - ПРН5. Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.

На вивчення навчальної дисципліни «Психологія залежності» заплановано 90 годин 3 кредити ECTS.

2. Структура навчальної дисципліни

Структура навчальної дисципліни

Тема 1. Феномен залежності у психології

Поняття та види адиктивної поведінки. Синдром залежності. Форми залежності: фізична та психічна залежність.

Стадії розвитку психічної залежності. Форми мотивації вживання психоактивних речовин. Закономірності розвитку синдрому фізичної залежності. Синдром відміни (абстинентний синдром).

Біологічні чинники адиктивної поведінки: вплив генотипу та нейрофізіологічні особливості. Психологічні чинники формування залежної поведінки (акцентуації характеру та деформація структури особистості). Соціальні чинники формування залежності (вплив сім'ї, ЗМІ, релігія, освіта та ін.). Типи сімей та типи неблагополучних ситуацій у сім'ї, які чинять вплив на формування залежності у дітей та підлітків.

Моделі формування адиктивної поведінки: моральна модель; модель хвороби; симптоматична модель; психоаналітична та системно-особистісна моделі.

План лекції:

1. Поняття та види адиктивної поведінки.
2. Закономірності розвитку залежностей.
3. Чинники та моделі формування адиктивних розладів.

Тема 2. *Хімічні та поведінкові види залежності*

Хімічні залежності.

Алкоголізм. Стадії розвитку алкоголізму. Патерни вживання алкоголю. Особливості збору алкогольного анамнезу та діагностики хворих на алкоголізм. Зміни особистості та пізнавальних процесів у хворих на алкоголізм.

Наркоманія. Стадії розвитку наркоманії. Мотиви вживання наркотиків. Психологічні ознаки наркоманії.

Поведінкові залежності.

Поняття проблемного гемблінгу, критерії діагностики, стадії розвитку.

Поняття Інтернет-залежності. Основні види Інтернет-залежності та критерії діагностики.

Сексуальна залежність. Фази розвитку сексуально залежної поведінки. Ознаки сексуальної залежності та основні причини її формування. Перекручення статевого потягу (перверзії або парафілії): об'єктивні перверзії, вікові перверзії, порушення сексуальних орієнтацій за статтю об'єкта, статево-рольові перверзії.

Харчова залежність та її психологічні особливості. Характеристика нервової анорексії та причин її виникнення. Нервова булімія та основні причини її виникнення.

План лекції:

1. Психологічні особливості алкоголізму та наркоманії.
2. Гемблінг та Інтернет-адикція.
3. Поняття сексуальної залежності та сексуальних девіацій.
4. Харчова залежність та її психологічні особливості.

Тема 3. *Психологічна діагностика, корекція та соціально-психологічна профілактика адиктивних розладів*

Особливості психологічної діагностики схильності до залежної поведінки. Методики психологічної діагностики залежності:

- скринінг-діагностика ризику формування залежної поведінки (тест В. Руженкова, І. Лук'янцевої);
- опитувальник Б. Уайнхолда для діагностики міжособистісної залежності;
- методика В. Менделевича «Схильність до залежної поведінки»;
- опитувальник «Персональний автопортрет» Дж. Олдхема та Л. Морріс для діагностики розладів особистості;
- анкета для раннього виявлення батьками залежності у підлітків;
- голландський опитувальник харчової поведінки (DEBQ) (Т. Ван Стрін);
- скринінг-тест на виявлення сексуальної адикції П. Карнеса;
- опитувальник для виявлення ранніх ознак алкоголізму (К. Яхін, В. Менделевич) та ін.

Психологічний підхід до корекції залежності. Принципи корекції адиктивних розладів. Особливості консультативної роботи із особами, які мають адиктивну поведінку.

Основні напрями та форми соціально-психологічної профілактики залежної поведінки. Поняття профілактики. Первинна, вторинна та третинна профілактика. Моделі профілактики: навчальна модель, медична модель, психосоціальна модель.

2. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів ECTS – 3	Галузь знань (05) Соціальні та поведінкові науки (назва і шифр)	<i>Вибіркова</i>	
	Спеціальність (053) Психологія (назва і код спеціальності)		
Кількість розділів – 1		Рік підготовки	
		-й	1-й
Семестр			
-й		1-й	
Загальна кількість годин – 90	Ступінь вищої освіти:	Лекції	
Тижневих годин для		год.	4 год.

денної форми навчання: аудиторних – самостійної роботи –	Магістр		Семінарські	
			год.	2- год.
	Практичні		Самостійна робота	
			год.	4 год.
	Самостійна робота		80 год.	
	год.		80 год.	
	Вид контролю:		залік	

3. Структура залікового кредиту

Назви розділів і тем	Кількість годин									
	денна форма					заочна форма				
	Всього	у тому числі				Всього	у тому числі			
		л	п	сем	с.р.		л	п	сем	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Тема 1. Феномен залежності у психології						30	2	-	2	26
Тема 2. Хімічні та поведінкові види залежності						30	2	2	-	26
Тема 3. Психологічна діагностика, корекція та соціально-психологічна профілактика адиктивних розладів						30	-	2	-	28
Разом						90	4	4	2	80

4. Очікувані результати навчання з дисципліни

Після закінчення вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

- основні поняття та категорії навчальної дисципліни;
- загальну характеристику залежної поведінки та закономірності її розвитку;
- хімічні та поведінкові адикції, їх ознаки та причини виникнення;
- методи психологічної діагностики залежності;
- особливості психокорекційної та психопрофілактичної роботи із клієнтами, які мають залежну поведінку.

вміти:

- диференціювати різні форми адиктивних розладів;
- володіти навичками психодіагностики;
- проводити корекційну роботу, спрямовану на нормалізацію психічного стану особистості;
- володіти навичками профілактичної роботи;
- застосовувати теоретичні знання в процесі практичної діяльності.

5. Плани семінарських та практичних занять

Тема 1. Феномен залежності у психології

Семінарське заняття – 2 год.

1. Психологічна характеристика адиктивної поведінки.
2. Типологія залежної (адиктивної) поведінки.
3. Механізми розвитку психічної та фізичної залежності.
4. Чинники формування адиктивної поведінки.
5. Моделі формування залежності (за О. Змановською).

Тема 2. Хімічні та поведінкові види залежності

Практичне заняття – 2 год.

1. Визначення психологічних особливостей у осіб, які страждають на хімічні адикції. Розробка запитань для збору психологічного анамнезу.
2. Поняття гемблінгу. Аналіз фільму «Гравець» (1972) за мотивами однойменного роману Ф. Достоевського. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=b1QXRIV8SEA> (позааудиторний перегляд в межах самостійної роботи). Визначення основних ознак ігрової залежності у героїв фільму.
3. Інтернет-залежність. Проведення тесту К. Янг, спрямованого на визначення ознак Інтернет-залежності. Перегляд мультиплікаційних фільмів, спрямованих на ознайомлення дітей та підлітків із ознаками Інтернет-залежності та її профілактикою. Режим доступу: <https://deponms.carpathia.gov.ua/news/7-multifilmiv-dlia-shkoliariv-pro-internet-zalezhnist> (позааудиторний перегляд в межах самостійної роботи).
4. Викласти особистий погляд на проблему «Чи потрібно лікувати сексуальну залежність?».
5. Обговорення розповіді А. Лаувенг «Рецепт перетворення на метелика. Про Теа у якої розлад харчової поведінки» (А. Лаувенг. Нечто совсем иное. Подростки и психическое здоровье – Самара: ИД «Бахрах-М», 2014. – С. 97-111) (читання розповіді позааудиторне в межах самостійної роботи).

Мета заняття: ознайомити здобувачів із особливостями хімічних та поведінкових залежностей, вчити визначати різні види адиктивної поведінки та диференціювати їх між собою.

Тема 3. Психологічна діагностика, корекція та соціально-психологічна профілактика адиктивних розладів

Практичне заняття – 2 год.

1. Скринінг-діагностика ризику формування залежної поведінки. Ознайомлення з тестом В. Руженкова та І. Лук'янцевої.
2. Методики психологічної діагностики залежності (на вибір здобувачів):
 - опитувальник Б. Уайнхолда для діагностики міжособистісної залежності;
 - методика В. Менделевича «Схильність до залежної поведінки»;

- опитувальник «Персональний автопортрет» Дж. Олдхема та Л. Морріс для діагностики розладів особистості;
- анкета для раннього виявлення батьками залежності у підлітків;
- голландський опитувальник харчової поведінки (DEBQ) (Т. Ван Стрін);
- скринінг-тест на виявлення сексуальної адикції П. Карнеса;
- опитувальник для виявлення ранніх ознак алкоголізму (К. Яхін, В. Менделевич).

3. Психологічний підхід до корекції залежностей. Принципи корекції адиктивних розладів. Особливості консультативної роботи із особами, які мають адиктивну поведінку.

4. Основні напрямки та форми профілактики залежної поведінки. Розробка рекомендацій щодо соціально-психологічної профілактики залежностей (вікову аудиторію та напрям роботи здобувач обирає самостійно).

Мета заняття: ознайомити здобувачів із особливостями психологічної діагностики різних видів залежностей, вправлятися у виробленні навичок практичного застосування психодіагностичних методик; виробляти вміння консультативної роботи із клієнтами, які страждають на адиктивну поведінку; вправлятися у розробці профілактичних заходів, спрямованих на подолання залежної поведінки у осіб різних вікових категорій.

6. Завдання самостійної роботи

Вимоги до організації самостійної роботи та структура навчальних завдань визначаються робочими навчальними програмами дисципліни.

Основними завданнями самостійної роботи є підготовка і виконання поточних навчальних завдань, а також самостійне вивчення окремих питань дисципліни. Самостійна робота передбачає також підготовку доповідей за наступними темами:

1. Історія досліджень залежної поведінки.
2. Кроскультурні відмінності залежної поведінки.
3. Нейрофізіологічні моделі формування залежних розладів.
4. Психологічні моделі формування залежних розладів.
5. Основні риси залежної особистості. Поняття розладу особистості.
6. Міжособистісна залежність як первинна форма залежності.
7. Програма «12 кроків».
8. Психологічні теорії виникнення залежностей (психодинамічні, біхевіоральні, соціокультурні).
9. Наркотики в культурі людства.
10. Молодіжна субкультура і наркотики.
11. Види наркотичних речовин, їх вплив на організм та симптоми вживання наркотиків.
12. Соціальна та психологічна реабілітація осіб із хімічними залежностями.
13. Принципи психологічної допомоги при хімічних та нехімічних залежностях. Групи самопомоги.

14. Роботогольна (трудогольна) адикція.
15. Спортивна залежність.
16. Засади психологічного підходу до корекції залежності.
17. Значення тренінгу для профілактики та корекції залежності.
18. Психотерапевтична робота із особами, що мають адиктивну поведінку.

7. Індивідуальні завдання

Не передбачені.

8. Методи навчання

Словесні методи, інноваційні методи, наочні методи, практичні методи.

9. Форми та методи поточного контролю

Усне та письмове опитування, практична перевірка виконаних завдань, тестовий та рейтинговий контроль.

10. Рейтингова система оцінювання результатів навчання

Аудиторна робота (поточне накопичення балів)			Підсумковий контроль залік	Підсумкова кількість балів
Max 60%			Max 40%	Max 100%
Тема 1 20%	Тема 2 20%	Тема 3 20%		

11. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	відмінно	A	відмінне виконання
85-89	добре	B	вище середнього рівня
75-84		C	загалом хороша робота
66-74		D	непогано
60-65	задовільно	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
35-59	незадовільно	Fx	необхідне перескладання
1-34		F	необхідне повторне вивчення курсу

12. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає дисципліна та з урахуванням дистанцій

Інтерактивні, мультимедійні проектори, комп'ютери планшети, інтерактивні дошки, методичне забезпечення та ін.

13. Перелік контрольних питань по темам для підсумкового контролю з навчальної дисципліни .

1. Поняття адиктивної поведінки.
2. Види адиктивної поведінки.
3. Форми залежності: психічна та фізична залежність.
4. Синдром залежності.
5. Фізична залежність та її основні ознаки.
6. Основні ознаки психічної залежності.
7. Механізм розвитку психічної залежності.
8. Форми мотивації вживання психоактивних речовин.
9. Механізм розвитку фізичної залежності.
10. Синдром відміни (абстинентний синдром) та його основні ознаки.
11. Соціальні чинники формування залежності.
12. Типи сімей та неблагополучних ситуацій у сім'ї, що чинять вплив на формування залежностей у дітей та підлітків.
13. Соціально-психологічні чинники формування адиктивної поведінки.
14. Психологічні чинники формування залежної поведінки.
15. Взаємозв'язок між акцентуаціями характеру особистості та формуванням хімічних адикцій.
16. Біологічні чинники формування залежності.
17. Вплив спадковості на формування адиктивної поведінки.
18. Моделі формування залежної поведінки особистості.
19. Психологічні механізми формування залежності.
20. Хімічні види залежності. Загальна характеристика.
21. Класифікація психоактивних речовин (ПАР).
22. Вплив психоактивних речовин (ПАР) на психіку та поведінку людини.
23. Алкоголізм як приклад хімічної залежності.
24. Зміни особистості та пізнавальної сфери у хворих на алкоголізм.
25. Особливості збору алкогольного анамнезу.
26. Особливості діагностики особи, що має алкогольну залежність.
27. Наркоманія як приклад хімічної залежності.
28. Психологічні ознаки наркоманії.
29. Поведінкові види залежності. Загальна характеристика.
30. Проблемний гемблінг та його психологічні особливості.
31. Соціально-психологічні наслідки азартних ігор.
32. Схожість та відмінність гемблінгу від хімічної залежності.
33. Позитивні та негативні наслідки користування мережею Інтернет.
34. Основні ознаки Інтернет-залежності.
35. Види Інтернет-залежності.
36. Сексуальна залежність особистості та її основні ознаки.
37. Причини виникнення сексуальної залежності та сексуальних девіацій.

38. Перекручення статевого потягу. Об'єктивні перверзії.
39. Перекручення статевого потягу. Вікові перверзії.
40. Перекручення статевого потягу. Порушення сексуальних орієнтацій за статтю об'єкта.
41. Перекручення статевого потягу. Статєво-рольові перверзії.
42. Порушення харчової поведінки. Ознаки нервової анорексії.
43. Причини виникнення нервової анорексії.
44. Порушення харчової поведінки. Ознаки нервової булімії.
45. Причини виникнення нервової булімії.
46. Особливості психологічної діагностики схильності до залежної поведінки.
47. Скринінг-діагностика ризику формування залежної поведінки з допомогою тесту В. Руженкова, І. Лук'янцевої.
48. Визначення схильності до залежної поведінки за допомогою тесту В. Менделевича «Схильність до залежної поведінки».
49. Анкета раннього виявлення батьками залежності у підлітків.
50. Діагностика розладів особистості за допомогою опитувальника «Персональний автопортрет» Дж. Олдхема, Л. Морріс.
51. Психологічний підхід до корекції залежності.
52. Принципи корекції адиктивних розладів.
53. Особливості консультування осіб, які мають залежну поведінку.
54. Основні напрями та форми соціально-психологічної профілактики залежностей.
55. Профілактика алкогольної залежності.
56. Особливості профілактики наркоманії.
57. Соціально-психологічна профілактика ігрової залежності (гемблінгу).
58. Профілактика Інтернет-залежності серед підлітків та молоді.
59. Особливості профілактики сексуальної залежності та сексуальних девіацій.
60. Профілактика виникнення харчової залежності.

14. Рекомендована література

1. Атлас для експериментального дослідження отклонений в психической деятельности человека / Под. ред. И. А. Полищука, А. Е. Видренко. – 2-е изд., перераб. и доп. – К.: «Здоров'я», 1979. – 124 с. – вкладка 32 с.
2. Березин С.В., Лисецкий К.С., Назаров Е.А. Психология наркотической зависимости и созависимости. Монография. – М.: МПА, 2001.
3. Блейхер В. М. Клиническая патопсихология: Руководство для врачей и клинических психологов / В. М. Блейхер, И. В. Крук, С. Н. Боков. – 3-е изд., стер. – М.: Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж: Издательство НПО «МОДЭК», 2009. – 624 с.

4. Дегтярев В. Н., Чуркин Е. А. Лечение больных алкоголизмом в стационарах с автономными базами трудотерапии // Алкоголизм / Под ред. В. С. Белоцерковского. — М.: Медицина. — 1970. — С. 36-58.
5. Дудко Т. Н., Валентик Ю. Н., Вострокнутов Н. В. и др. Концептуальные основы реабилитации несовершеннолетних, злоупотребляющих психоактивными веществами. — М., 2001. — 68 с.
6. Зейгарник Б.В. Патопсихология: Учеб. пособие. - М.: Академия, 2007.
7. Змановская Е.В. Девиантология: (Психология отклоняющегося поведения): Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. — М.: Издательский центр «Академия», 2003. — 288 с. [Электронный ресурс: адреса доступа: http://www.koob.ru/zmanovskaya_e/deviantologiya].
8. Золотова В. Д. Системний підхід до профілактики адиктивної поведінки дітей // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2014. - №5 (288) Ч.І. – С. 163-178.
9. Консультативна психологія: підручник / І. С. Булах, І. М. Бушай, В. У. Кузьменко, Е. О. Помиткін, Ю. А. Алексеева; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, Ін-т соціології, психології та соц. комунікацій. - Вінниця: Нілан, 2014. - 484 с.
10. Коркина М. В. Практикум по психиатрии: Учеб. пособие / М. В. Коркина, В. В. Мариллов и др.; под. ред. М. В. Коркиной. – 297 с.
11. Лаувенг А. Нечто совсем иное. Подростки и психическое здоровье. – Самара: ИД «Бахрах-М», 2014. – 320 с.
12. Лисецкий К. С., Литягина Е. В. Психология негативных зависимостей. – Самара: Изд-во «Универс групп», 2006. – 251 с.
13. Лобанова А.С., Калашнікова Л.В. Соціально-психологічні аспекти роботи з підлітками, схильними до девіацій: Навч. посібник. — К.: Каравела, 2012. — 368 с.
14. Лютий В.П. Нехімічні адикції як предмет соціальної роботи / В.П.Лютий // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (педагогічні науки) – № 11 (270), –2013. – С. 158 – 166.
15. Максимова Н. Ю. Психологія адиктивної поведінки: Навч. Посібник. – Київ: ВПЦ «Київський університет», 2002. – 308 с.
16. Максимова Н.Ю. Психологическая профилактика алкоголизма и наркомании несовершеннолетних: Учебное пособие. – Ростов н/Д, 2000.
17. Максимова Н.Ю., Толстоухова С.В. Соціально-психологічний аспект профілактики адиктивної поведінки підлітків та молоді. – К., 2000. – 200 с.
18. Максимова Н. Ю. Курс лекций по детской патопсихологии: Учебное пособие / Н. Ю. Максимова, Е. Л. Милютинна. – Ростов н/Д.: Феникс, 2000. – 576 с.
19. Максимова Н. Ю. Основи дитячої патопсихології: Навч. посібник / Н. Ю. Максимова, К. Л. Мільотина, В. М. Піскун. – К.: Перун, 1996. – 464 с.
20. Матейко Н. Вплив сімейного виховання на формування адиктивної поведінки дітей та підлітків // Вісник Прикарпатського університету. Філософські і психологічні науки, 2014. – Випуск 18. – С. 142-146.

21. Методы эффективной психокоррекции: Хрестоматия / Сост. К. В. Сельченко. — Минск: Харвест, 1999. — 816 с.
22. Москаленко В.Д. Дети больных алкоголизмом (возраст от 0 до 18 лет). Серия: Обзоры по важнейшим проблемам здравоохранения и медицины // Обз. инф. НПО "Союзмединф". - М., 1990. - 68 с.
23. Моцик Р. В. Интернет-залежність та її вплив на виховання сучасної людини // Збірник наукових праць, 2015. – Випуск 18. – С. 292-297.
24. Международная классификация болезней (10-й пересмотр). Клинические описания и указания по диагностике / Под. ред. Ю. Л. Нуллера, С. Ю. Циркина. – К.: Сфера, 2005. – 158 с.
25. Москаленко В. Д. Предсказуем ли алкоголизм? Способы распознавания и устранения факторов риска // Обз. инф. НПО "Союзмединформ" — М., 1991. — 67 с.
26. Осипов Е. М. Гэмблинг как девиантное поведение: психологические и социальные корни // Социология власти. — 2009. — № 1. — С. 85–92.
27. Пушкар В. А. Психологія адиктивної поведінки: Методичні рекомендації. - Чернігів: Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, 2010. – 84 с.
28. Психология и лечение зависимого поведения / Под ред. С. Даулинга / Пер. с англ. Р. Р. Муртазина. – М.: Независимая фирма «Класс», 2000. – 240 с.
29. Роджерс К. Р. Консультирование и психотерапия. Новейшие подходы в области практической работы. — М.: ЭКСМО-Пресс, - 464 с.
30. Руженков В. А., Лукьянцева И. С. Новые возможности клинической скрининг-диагностики формирования аддиктивного и зависимого поведения // Научные ведомости. Серия Медицина. Фармация, 2016. - №19 (240) Выпуск 35. – С. 36-47.
31. Руководство по аддиктологии / Под ред. проф. В. Д. Менделевича. – СПб.: Речь, 2007. – 768 с.
32. Рустанович А. В. Клиническая психиатрия в схемах, таблицах и рисунках / А. В. Рустанович, В. К. Шамрей. – изд. 3-е дополненное и переработанное. – СПб.: «ЭЛБИ-СПб», 2006. – 216 с.
33. Синіцька Т. В. Адиктивна поведінка студентської молоді як медико-соціальна проблема суспільства, передумови формування адиктивної поведінки // Психологічні перспективи, 2013. – Випуск 22. – С. 224-233.
34. Старшенбаум Г. В. Аддиктология: психология и психотерапия зависимостей / Геннадий Владимирович Старшенбаум. – 262 с.
35. Теоретико-методологічні засади психологічної корекції особистості соціально дезадаптованих неповнолітніх: монографія / [Н.Ю. Максимова, І.Ф. Манілов, А.М. Грись та ін.]; за ред. Н.Ю. Максимової. — Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. — 258 с.
36. Штейн Н. Г. Психологічні механізми формування адиктивної особистості // Вісник Національного університету оборони України, 2012. - №4 (29). – С. 280-285.